

12 . Alba Iulia | Punct: str. Mihai Viteazu nr. 19 (Catedrala Romano-Catolică) | Anul: 2003

Anul: 2003

Cod RAN: 1026.07

Perioade: Antichitate, Evul Mediu

Epoci: Epoca romană timpurie, Epoca medievală timpurie, Evul Mediu

Tipuri sit: locuire

Categorii sit: Apărare (construcții defensive), Religios, ritual și funerar, Neatribuit

Autori: Angel Istrate, Daniela Istrate Marcu, Daniela Tănase

Instituții: SC Damasus SRL Brașov, SC Damasus SRL Brașov, Muzeul Banatului, Timișoara

Rezumat

Campania arheologică desfășurată în anul 2003 a fost condiționată de lucrările legate de reabilitarea sacristiei, respectiv consolidarea fundațiilor și realizarea instalațiilor pentru introducerea gazului. Au fost cercetate două secțiuni, între sacristie și platul central. În prima au fost identificate 5 morminte și alte 7 în a doua. În a doua secțiune a fost dezvelit și un zid, presupus roman, vizibil deasupra nivelului de călcare în primele secole ale celui de-al doilea mileniu.

Raport

Campania arheologică desfășurată în anul 2003 a fost condiționată de lucrările legate de reabilitarea sacristiei, respectiv consolidarea fundațiilor și realizarea instalațiilor pentru introducerea gazului. Prima etapă s-a desfășurat în luna mai, concomitent cu intervențiile de subzidire a fundațiilor acestei încăperi: în paralel cu supravegherea generală a lucrărilor efectuate de constructor, pe latura de E a sacristiei a fost realizată S 8, desăvârșindu-se astfel cercetările din anii 2000 și 2001.

Etapă a doua s-a derulat în septembrie-octombrie 2003, între sacristie și palatul princiar fiind realizată S 35, pentru descărcarea terenului de sarcină istorică pe traseul unei conducte de gaz.

Secțiunea 8

Locul de amplasare a secțiunii nr. 8 a fost o zonă afectată de amenajarea nivelului de călcare din jurul bisericii, realizată la începutul secolului XX (practic un debleu realizat în jurul zidurilor cu partea de jos și taluzul pavate cu piatră de râu). Coborârea de nivel realizată cu scopul aerisirii fundațiilor a înlăturat straturile superioare până la nivelul corespunzător secolelor XII-XIII.

Structuri zidite:

Imediat sub nivelul actual de călcare a fost identificat un zid vechi, demolat în plan aproximativ orizontal, construit din piatră de calcar nefasonată de dimensiuni relativ mici și rare fragmente de cărămidă. Mortarul folosit este de foarte bună calitate, din nisip aspru cu mult var insuficient dizolvat. Orientarea zidului este greu de stabilit cu exactitate datorită lungimii mici pe care a fost surprins, totuși putem preciza că latura de S a fundației deviază spre SE cu cca 5/100. Pe această structură este așezat zidul sanctuarului gotic, pe lățimea de cca. 2 m de la zidul gotic nefiind observată nici o cezură.

În starea descoperită în săpătură, zidul a fost suprapus de mai multe morminte, dintre care îl menționăm în mod special pe M 83, cu scheletul înconjurat de pietre și cărămizi, a cărui inhumare este puțin probabil să depășească secolul al XIII-lea. În stadiul actual al cercetărilor este dificil să atribuim cu certitudine această structură unei anumite etape. Mult prea lată pentru a putea fi considerată o fundație pentru corul gotic, ruina pare a se încadra mai degrabă între structurile epocii romane, dar clarificări în acest sens nu pot fi așteptate decât prin extinderea săpăturilor pe latura sudică a sanctuarului.

Fundația sacristiei în această zonă prezintă, pe o lungime de 3,10 m de la peretele sanctuarului, un tronson decroșat cu 0,84 m, cu o adâncime de fundare relativ mică, până la -1,25 m, față de -2,74 m pe restul laturii. Dezvelirea integrală a fundației laturii de E a pus astfel în evidență existența a două segmente ce aparțin aceleiași etape, dar cu caracteristici tehnice diferite, dintre care cea mai interesantă vizează adâncimea. În stadiul actual al cercetărilor nu putem formula o explicație satisfăcătoare pentru această situație.

Peretele sudic al sanctuarului este așezat pe ruina descrisă mai sus. Stratigrafia înregistrată în această suprafață nu ne-a oferit nici un indiciu despre nivelul de construcție aferent corului gotic, ca de altfel nici structura zidărilor. Din zidăria gotică sunt vizibile două asize de blocuri de piatră, între -0,86 m și -1,65 m. Între -0,15 m și -0,86 m zidăria din blocuri a fost îmbrăcată de o fundație neregulată, din bolovani de piatră cu rare fragmente de cărămizi, care susține soclul actual.

Morminte:

Au fost cercetate 5 morminte, dintre care cel mai interesant este M 83, cu groapa delimitată de jur împrejur de un rând de pietre; la partea dinspre defunct groapa este căptușită cu un rând de cărămizi așezate pe cant.

Secțiunea 35

S 35 a fost trasată între sacristie și palatul princiar cu scopul de a descărca de sarcină arheologică o suprafață care să permită ulterior o aducțiune de gaze naturale pentru încălzirea sacristiei. Secțiunea a unit colțul de SV al sacristiei cu peretele palatului princiar; fiind așezată perpendicular pe acesta din urmă. Dimensiuni: 10,20 x 2 m.

Zona cercetată a fost în mod evident afectată de o serie de intervenții recente, dintre care menționăm o coborâre de nivel în jurul absidiului laterale realizată odată cu sistemul de aerisire a fundațiilor, în etapa restaurării Möller. Până la adâncimea de 0,40 m de la nivelul actual de călcare nivelele de depunere au fost deranjate în mai multe locuri de șanțuri contemporane pentru canalizări sau cabluri.

Ziduri și structuri zidite:

Cea mai veche structură este un zid orientat E - V construit din blocuri mari de piatră așezate ordonat la fețele zidului, spațiile rămase și zona centrală fiind umplute cu mortar și fragmente mai mici de piatră și cărămidă. Mortarul folosit este unul grosier, din nisip și var cu urme de cărămidă pisată în compoziție. Lățimea zidului este de 1,70 m. Ruina a fost identificată și în săpăturile anterioare, în S 9 practică în imediata apropiere (anul 2001), și în stadiul actual al cercetărilor este atribuită epocii romane. Investigațiile din 2003 nu ne oferă date noi în acest sens, stratigrafia din zonă fiind bulversată de intervenții târzii.

În carourile 3, 4 și 5, pe latura de V a secțiunii, a apărut colțul unui pilon de zidărie de dimensiuni foarte mari în construcția căruia se observă clar o fundație masivă cu un decroș foarte lat, peste care se păstrează, pe înălțime de cca. 1 m, un fragment din elevație. La nivelul elevației, pilonul a avut o formă pătrată sau dreptunghiulară: în săpătură a fost surprinsă integral latura de NE cu o lungime de 2,50 m, iar din latura de SE un segment lung de 2,30 m. Față de această elevație regulată, închisă în unghiuri de 90°, fundația este neregulată, cu decroșuri ce variază între 1,25 m și 0,45 m.

Fundația a fost construită în șanț prin înecarea cu mult mortar a materialului. Șanțul de fundare, surprins parțial pe ambele profile ale săpăturii, s-a adâncit oblic, deranjând straturi succesive de: moloz, pământ negru tasat și moloz; șanțul este umplut cu un strat de pământ negru afânat, din care au fost recuperate rare fragmente ceramice arpadiene. Nivelul de construcție al acestei etape poate fi situat în jurul cotei de -1,75 m, la limita dintre fundație și elevație; la această cotă umplutura curată a șanțului este suprapusă de un strat de pământ negru amestecat cu resturi de materiale de construcție, în principal mortar și fragmente de piatră.

Elevația a fost realizată în sistem emplecton, cu exteriorul din blocuri de calcar fățuite, iar interiorul umplut cu mici fragmente de piatră și cărămidă. Parțial se păstrează două asize de pietre fasonate, restul fiind demontat în momentul demolării sau cu ocazia unor intervenții ulterioare. Piatra fasonată are dimensiuni variabile, prima asiză având o înălțime de 0,56 m, în timp ce asiza următoare este de cca 0,40 m.

Lungimea blocurilor folosite este de la 1,03 m la 0,40 m.

În ceea ce privește identitatea construcției în discuție, în acest stadiu al cercetărilor se poate doar lansa ipoteza că ar fi aparținut unui contrafort plasat în unghi de 45° pe colțul de SE al transeptului, demolat ulterior din cauze care rămân deocamdată necunoscute.

La capătul de S al secțiunii, pe zidul palatului princiar se poate observa amenajarea unei aerisiri de la beci sub forma unui zid în formă de U, care se adosează palatului.

Stratigrafia:

Foarte bulversată la partea superioară de intervenții moderne, stratigrafia zonei este totuși deosebit de interesantă, oferindu-ne prilejul de a face completări substanțiale la stratigrafia generală a sitului.

În apropierea contrafortului transeptului săpătura s-a oprit într-un strat de pământ negru afânat amestecat cu pietriș, cărbune, cărămidă sfărâmată, oase și destul de numeroase fragmente ceramice din prima parte a epocii arpiadiene, respectiv din sec. X - prima parte a sec. XII. Acest strat este suprapus de un moloz alb amestecat cu mult praf de cărămidă, care în cercetările anterioare a fost reperat în numeroase puncte investigate din apropierea catedralei sau a palatului episcopal. Datat în anul 2002 cu o monedă din sec. XII, acest strat ne apare acum tăiat de șanțul de fundare al pilonului de zidărie pe care îl considerăm a reprezenta un contrafort pentru colțul de SE al transeptului, confirmându-se astfel faptul că aparține unei etape anterioare catedralei actuale. După o nivelare cu pământ foarte tasat amestecat cu pigmenți diverși și rare fragmente ceramice medievale timpurii, pe suprafață s-a depus un strat de așchii și praf de calcar amestecat cu mortar, care reflectă operațiunile de construire a catedralei, mai precis a transeptului, desfășurate în secolul al XIII-lea.

În partea de N a săpăturii, dincolo de limita zidului roman, a fost identificat un complex de locuire datat cu căldărușe din lut, aparținând cel mai probabil sec. X-XI. Date fiind limitele săpăturii și imposibilitatea ca aceasta să fie extinsă în campania din 2003, nu suntem în măsură să definim cu claritate acest complex, dar cel mai probabil avem de-a face cu un fragment dintr-o locuință semi-adâncită, care a folosit drept latură de S ruina zidului roman. Pe suprafață a fost surprinsă o amenajare cu bolovani mari de piatră într-un strat de pământ negru afânat cu frecvente așchii de calcar, realizată cu o pantă destul de accentuată dinspre S spre N. Acest nivel este suprapus de un strat compact de lut ars la roșu amestecat cu pigment de cărbune, o lentilă de mortar și de straturi afânate de pământ negru sau roșcat din care au fost recuperate constant fragmente ceramice din perioada amintită.

În umplutura acestui complex s-au adâncit mai multe morminte, dintre care menționăm M 93, distrus parțial și suprapus de M 91 înhumat în sarcofag din cărămidă.

Groapa M 91 a tăiat și ea toate aceste straturi spre E, în vreme ce spre V s-a adâncit într-un strat de umplutură compactă de pământ negru amestecat cu fragmente de piatră, mortar și fragmente ceramice diverse. Deși nu a fost surprinsă integral pe grund, observațiile efectuate pe profilul nordic al secțiunii ne permit să afirmăm că groapa nu a fost cu mult mai largă decât sarcofagul, iar pentru susținerea pereților laterali până la încheierea operațiunilor de zidărie au fost folosiți bolovani de piatră de dimensiuni mari. Nivelul de călcare în această etapă poate fi estimat în jurul cotei de -1,60 m. După încheierea înmormântării sarcofagul a fost acoperit, peste lespezi a fost așezat un pachet din oasele recuperate de la scheletele deranjate, apoi groapa a fost umplută și nivelată cu pământ negru amestecat cu oase, fragmente de piatră și cărămidă, rar pigment de mortar; această umplutură a rămas afânată și nu pare să fi fost deranjată ulterior.

Zidul presupus roman pare să fi fost vizibil deasupra nivelului de călcare în primele secole ale celui de-al doilea mileniu. Din demolarea lui s-a depus pe suprafață un strat de moloz curat pe care îl putem considera ulterior mormintelor practice în această zonă – sau, în cel mai bun caz, contemporan. Peste stratul de demolare s-a depus un pământ brun roșcat amestecat cu fragmente ceramice medievale timpurii, printr-o operațiune de nivelare a suprafeței care a precedat îndeaproape construirea catedralei, așa cum indică stratul de moloz alb reperat și în această porțiune a suprafeței investigate.

Nivelul de călcare între palatul princiar și catedrală pare să se fi caracterizat totdeauna printr-o oarecare pantă dinspre S spre N, care a devenit mai accentuată în epoca modernă și ulterior. Ruina contrafortului

transeptului se află aproape imediat sub nivelul actual de călcare, la -0,25 m (-0,35 m v), situație greu de interpretat în limitele săpăturilor efectuate până în prezent. În orice caz, într-o formă sau alta contrafortul era vizibil deasupra nivelului de călcare în etapa în care s-a realizat aerisirea pentru pivnița palatului, demolarea lui fiind de atribuit unei intervenții relativ recente.

Umpluturile din partea superioară a zonei cercetate, între nivelul de călcare aflat la -0,73 m și o cotă maximă de -2 m (cote la limita nordică a secțiunii), aparțin în cea mai mare parte epocii moderne – sau cel puțin au fost răscolite în această perioadă, posibil cu ocazia diferitelor sistematizări verticale operate succesiv în jurul catedralei. Spre palat aceste depuneri se rezumă la o grosime de 0,25-0,30 m.

Morminte:

Au fost identificate și cercetate 7 morminte, dintre care cel mai interesant este M 91, așezat într-o construcție de cărămidă asemănătoare unui sarcofag de formă trapezoidală cu baza mare spre V, iar partea interioară construită după forma scheletului, cu o nișă pătrată rezervată pentru cap. Întreaga amenajare a fost realizată din fragmente de cărămizi romane cu grosimi variabile (între 3,5 și 5,5/6 cm), legate cu lut galben nisipos în cantități variabile. În interior sarcofagul a fost podit pe toată suprafața de asemenea cu fragmente de cărămidă, și, după depunerea scheletului, a fost acoperit cu o lespede de piatră cu dimensiunile 0,49 x 1,25 m.

Defunctul a fost așezat în decubit dorsal cu picioarele mai jos decât toracele și capul. Capul plasat într-o nișă cefalică era cu bărbia în piept, brațele au fost întinse pe lângă corp iar umerii ridicați indică faptul că înmormântarea s-a realizat în giulgiu, mortul fiind depus înainte de rigidizare. În zona genunchiului stâng a fost plasat un craniu aparținând unui schelet mai vechi, în timp ce lângă partea de jos a piciorului drept se afla un femur așezat paralel cu piciorul defunctului.

Informații suplimentare online

[Raportul 2154 din cronica.cimec.ro](#)

[Localizare pe hartă, folosind Mapservet Cimec.ro](#)
